

Skutečnost a zdání u Nietzsche

Pavel Kouba charakterizuje (...., s. 23) jednu z vrstev apollinského a dionýského živlu – podle Nietzsche – jako „protiklad „zdání, tj. našich představ, a *strasti* jakožto podstaty světa“. Kouba říká: „Žijeme ve světě představ, které ve své uspořádané a přehledné souvislosti skýtají pocit bezpečí.“ Tu je ovšem třeba se tázat: odkud se bere ona „uspořádaná a přehledná souvislost“? V „představách“, ve vědomí vůbec se nám přece neotvírá jenom „pocit bezpečí“, ale stejně tak „pocit ohrožení“. Ten nemůžeme redukovat na „pocit“ nebo „zážitek“ chaosu, chaotičnosti světa, neboť ohrožení není jen strastí ve smyslu pocitu, nýbrž nabývá také určitějších až zcela určitých podob – a to potom také není možné bez nějakých „uspořádaných a přehledných souvislostí“. To znamená, že svět představ nám v zásadě a sám o sobě neposkytuje ani výhradně, ani přednostně „pocit bezpečí“, nýbrž neméně také „pocit ohrožení“. Dokonce tu dostává zvláštní funkci jakéhosi zesilovače a zeslabovače: pocit malého ohrožení může nepředstavitelně zvětšovat, ale také pocit velkého ohrožení může zeslabovat a umenšovat. A na druhé straně ne pouze zdání a iluze, ale skutečný svět poskytuje živému jedinci také (relativní) bezpečí vedle jednotlivých případů ohrožení. Svět nelze redukovat na „strast“, stejně jako zdání nelze redukovat na iluzi bezpečí. V důsledku toho neplatí, co Kouba říká o kousek dále, totiž že „zdání zakrývá hroživou, ničivou povahu skutečnosti a tato skutečnost (že naopak) boří zdání“. Je to přece také „zdání“ (byť v jiném smyslu), které člověku otvírá pohled na onu „skutečnost, bořící zdání“ – vždyť to zdání si jednak může, jednak musí uvědomovat, že je „bořeno“ (jak jinak by mohlo být bořeno jakožto zdání?) A na druhé straně je třeba uznat, že někdy může ono „zdání“ být skutečností také potvrzeno, neboť ukrýt se do bezpečí lze nejenom v rámci „zdání“, ale také skutečně, v rámci oné skutečnosti, o jejíž „hroživé, ničivé povaze“ máme nutně také jakési „zdání“.

(Praha, 960601-1.)